

Генерал-мајор Божидар Делић
(1956–2022)

ОНАЈ КОЈИ ЈЕ БИО ТУ НА БРАНИКУ СРБИЈЕ

Приредила Драгана МАРКОВИЋ

У свом сведочењу о догађајима из ратне 1999. године, за књигу „Битка за Паштрик – сећања учесника”, коју је приредио Раденко Мутавџић, за едиције „Ратник” Медија центра „Одбрана”, командант 549. моторизоване бригаде, тада пуковник, а касније пензионисан у чину генерал-мајора Божидар Делић је рекао: „Не може ништа да се упореди са Паштриком. Посебно када дејствује стратегијска авијација и када Паштрик такорећи нестане у диму и пламену. Највећи хероји Паштрика су војници на одслужењу војног рока, то морам да истакнем. Али и сви остали који су били ту, на бранику Србије.” Онај који је био ту – на бранику отаџбине, онај кога његови војници помињу са пијететом команданта и ореолом човека – рекао нам је у недавном разговору да пише двотомну књигу о догађајима на Косову и Метохији током 1998. и 1999. године, као и да је прву завршио а ову другу о ратној 1999, још пише. Читаоцима „Одбране” доносимо извод из његових сведочења за едицију „Ратник” – оних који прате управо битку за Паштрик 1999. године.

ОПЕРАЦИЈА „СТРЕЛА”

Операција „Стрела” отпочела је у раним јутарњим часовима 26. маја, демонстративним нападом на правцу 2. моторизованог батаљона на фронту од карауле Ђафа Прушит до карауле „Ликен”. На том правцу чули су се и тенковски мотори, појавила се једна тенковска чета, а артиљерија војске Албаније дејствовала је вишецевним бацачима ракета, хаубицама и минобацачима свих калибара. Међутим, тај копнени напад није показао велики интензитет и нисмо померали наше снаге. Само смо артиљеријском ватром 2. моторизованог батаљона и деловима батерија које су се налазиле у рејону борбене групе 3 дејствовали и одбили тај напад. Том приликом уништено је неколико тенкова војске Албаније и онда су се тенкови повукли.

Напад на том правцу је заустављен и то је, у ствари, био само демонстративни напад, док је главни напад отпочео на правцу карауле Горожуп. У првој линији наступало је око 1.000 терориста у четири стрељачка строја, који су били на удаљености један од другог око 200 метара. Наша артиљерија је врло брзо почела да дејствује, и то са 14 локација, јер смо извршили дисперзију артиљерије управо због тога што је непријатељ имао превласт у ваздушном простору.

На правцу куда је кренуо главни напад, на фронту од шест километара, имали смо свега око 400 људи, граничара и наших војника. На самој првој линији налазило се око 200 људи, али је већ за 15–20 минута прва линија била комплетирана. Ипак, само са 400 људи на шест километара било је јасно да је непријатељ остварио апсолутну надмоћ. Уз то, у то време у непосредној близини границе било је око 5.000 терориста.

Ми смо, дејствовањем хаубицама 122 mm, минобацачима 120 и 82 mm и вишецевним бацачима ракета, наносили непријатељу прилично велике губитке, тако да су напади заустављани. Карактеристично је да су се терористи преко чистина кретали дисциплиновано, у готово поравнатим стрељачким стројевима, и уз узвике *Алаху екбер*.

А када би долазили у шуме дисциплина Шиптара се губила и покушавали су да се законе. Касније смо проценили да је њихов четврти строј, који је био у црним уни-

формама, њихова војна полиција, они најекстремнији, који су имали задатак да пуцају у претходне стрељачке стројеве ако би ко стао.

Такође, имали су потпуну подршку своје артиљерије, односно артиљерије војске Албаније. Тенкови су гађали са дистанце, где их не видимо, као и хаубице 122 mm, минобацачи 120 mm и вишецевни бацачи ракета. У том моменту авијација није дејствовала. Био је то сукоб наше војске са албанском војском и терористима.

У току дана више пута су покушали напад. Пошто смо знали да немамо довољно снага на том правцу, формирали смо истурено командно место (ИКМ), а потпуковник Коњиковац је постављен за команданта. Са делом штаба и старешина команде отишао је у рејон Планеје, где смо формирали ту привремену команду која ће руководити борбеним дејствима на планини Паштрик.

Пошто није било довољно људства, издао сам наређење да свака јединица направи чету од 150 до 200 људи. И оклопни батаљон, чији су тенкови били склоњени и маскирани, такође је формирао једну пешадијску чету, тј. тенкисти су постали пешаци. Затим су то урадили артиљерци, Мешовити противоклопни артиљеријски дивизион, па чак и Позадински батаљон, кувари и техничари. Сви су они узели пушке у руке и кренули на Паштрик у борбу.

Свака од тих јединица на Паштрику добила је свој рејон око километар ширине и наређење да сами регулишу смену свога људства. Ако имају губитке да то људство замењују, али да линија не може и никада не сме да попусти.

Већ увече смо на планини Паштрик имали око 1.000 људи. Управо због тога што нисмо имали довољно људи, они су успели, посебно на источним падинама планине Паштрик, да направе пробоје на три места, али то није било у некој знатној дубини. Највише што су продрли у нашу територију је око један километар. Караула „Горожуп” се држала, била је срушена, али граничари и добровољци из ровова око карауле задржавали су Шиптаре.

Пошто су Шиптари продрли у дубину преко бокова, караула „Горожуп” се нашла у полуокружењу, па сам наредио извлачење на другу одбрамбену линију код села Бинај и Нинај.

Известио сам команду Приштинског корпуса да је непријатељ успео да заузме караулу „Горожуп” и о линији на којој се налазе наше снаге. Међутим, после сат времена звао је командир граничног вода поручник Мишић и известио о спремности граничара и добровољаца да поново заузму караулу „Горожуп”. Нисам успео чак ни да им то забраним, а они су известили да су успели да одбаце Шиптаре и да су се вратили на караулу.

Кажем им шта ће вам караула кад је то сада гомила камења, а тако сте изложени ватри Шиптара и с бокова. Али у себи се радујем и разумем ту њихову жељу и понос што су повратили своје ровове и своју караулу. Било ми је драго што су протерали терористе са тог правца, јер је то позитивно утицало на целокупну нашу одбрану, а дању се могло дејствовати и бочно према врху планине Паштрик

по резервама непријатеља и по снабдевачким колонама. Опет сам послао телеграм Команди Корпуса, али сад да смо повратили караулу „Горожуп”.

ДЕЈСТВО НАТО АВИЈАЦИЈЕ

Терористи су насртали и у ноћи 26. на 27. мај. Два јака напада из непосредне близине одбијена су блиском ватром и ручним бомбама. Наши војници и добровољци успели су да их одбију и да линија одбране остане стабилна и без померања. Велику улогу ту је свакако имала наша артиљерија, која је дејствовала и у току дана и у ноћи према елементима које је раније припремила. Ноћу, ако ништа друго, да даје моралну подршку нашим борцима, који су непрекидно, све време трајања операције „Стрела”, имали њену подршку, ако не са свих 14 локација, оно увек са довољног броја. Све локације нису могле увек да се ангажују јер су авиони А-10 већ од трећег-четвртог дана па надаље стално били у ваздуху, тражећи наше артиљеријске положаје да их униште.

Од дејстава наше артиљерије, хаубица 122 mm и 155 mm, минобацача 120 mm и вишецевних бацача ракета, Шиптари су претрпели велике губитке. Могли смо да видимо како камиони одвозе рањенике у дубину територије, а видели су се и амерички хеликоптери *чинук*, који служе за евакуације, овога пута за санитарску евакуацију рањених терориста.

Размишљали смо коју ћемо јединицу упутити на Паштрик да изврши чишћење терена и уклињених терористичких позиција и одлучили да то буде једна мања јединица добровољаца. Нисмо је звали специјална јединица, али она је то стварно била, пошто је састављена од добровољаца из Русије и Украјине и наших добровољаца који су имали борбеног искуства. Имала је четири одељења, са око 35 људи. Они су упућени на Паштрик и успели су да изврше ликвидацију тих уклињених шиптарских делова. Тада су се наше јединице потпуно вратиле на нашу граничну линију и до краја рата она више никада није прешла у њихове руке.

Сам врх Паштрика је на 1.996 метара надморске висине. Био је у шиптарским рукама и размишљали смо, кад смо се вратили на положаје, да ли да вратимо и тај врх. У команди смо заједно одлучили да тај врх нама ништа не значи, а ако протерамо Шиптаре одатле, авијација ће знати да је врх наш и стално нас бомбардовати. То се показало као тачна процена, јер смо касније у књизи Веслија Кларка читали колико њима значи врх планине Паштрик, јер је он звао Вашингтон и тражио стратегијску авијацију за дејство по њему јер, како каже, неће Србе на врху те планине.

Шиптари су више пута покушали напад преко врха Паштрика, а тај положај бранила су четири одељења са по 10 људи. Свега 40 људи, са стрељачким наоружањем, митраљезима, снајперским пушкама, али и снајперским пушкама *црна стрела* и минобацачима 60 mm. Сам врх Паштрика црнео се од погинулих Шиптара, јер ту су била и наша минска поља, у која су они улазили. Преко врха Паштрика >

и објекта Врапче, у близини, терористи никада нису успели да се пробију, а више нису успевали ни преко источних падина планине Паштрик, на делу до карауле „Горожуп”.

Сваког дана ту је дејствовала авијација, авиони А-10, Ф-16, *џорнадо*, који носе доста борбеног материјала, до осам тона. А онда су почели да укључују стратегијску авијацију, авионе Б52, неколико пута авионе Б1 и далекометне ракете, јер су одобрење за то добили директно из Вашингтона. Авиони Б52 полетали су из Енглеске и ми смо их гледали на висинама изнад 7.000 и 8.000 метара, јер су остављали беле трагове. Кружили су изнад Призрена, према Ђаковици, а онда би у појединим моментима испуштали борбени терет.

Од 31. маја до 10. јуна 24 пута бомбардовали су зону бригаде, првенствено тај део планине Паштрик, од карауле „Горожуп” до Планаје, где се налазило истурено командно место наше бригаде. На нашу срећу, нису увек погађали, најчешће су ударали у празан простор.

Али кад два авиона истоваре 100 тона бомби, где падну, све оно што је било растиње, што су биле камене ограде, што су били електрични стубови, све нестане. Остану само патрљци. Куће такође. Оне вишеспратне постану само мало веће гомиле шута, црепа и арматуре.

Интензитет бомбардовања стратегијске авијације, која се први пут укључила 31. маја, био је врло велики. Тог дана погођено је истурено командно место. Страни новинари су то снимили и чини ми се, када се погледа, стварно је страшно, много теже од свега што се до сада видело у Сирији или негде другде.

ЗГАРИШТЕ ПЛАНЕЈЕ

У једној кући био је начелник ПВО потпуковник Лемић и његов пратилац војник полицајац Јанићијевић. Њих двојица су погинули већ у другом удару на ИКМ у Шех Махали. У подруму друге куће, која је још раније одређена као склониште, били су потпуковник Коњиковац, мајор Ђокић, остале старешине са истуреног командног места и један број војника. Кућа је директно погођена и потпуно уништена, а у том подруму погинуло је седам војника, а 10 је рањено. Сви који су се ту налазили били су контузовани. У ствари, сви су они били рањени или повређени и неспособни за наставак борбених дејстава.

Део јединица са положаја дошао је да их извлачи, али је требало пуно времена да се дим разиђе, а унутра је још понешто горело. Извлачили су се кроз отвор од свега 40 сантиметара. Колико су интензивна била борбена дејства говори и чињеница да смо тог дана имали укупно 10 мртвих и 115 рањених. После тога заменили смо део старешина, али је истурено командно место и даље функционисало. Свака јединица је тачно имала своју зону и свако је наставио да извршава свој задатак.

Рањене са Паштрика, свих 115, медицински смо збринули. Теже рањени су оперисани и око три-четири сата ујутру нашим санитарским аутобусима и другим санитарским возилима транспортовани у Ниш, а одатле су по

потреби слати у ВМА у Београд. Још у миру смо предвидели, а у рату направили санитарске аутобусе, којима смо у једној тури могли у Војну болницу Ниш да пребацимо и до 250 рањеника.

Други ватрени удар погодио је Планају 2. јуна, када су погинула два војника, а 35 је рањено. Погодили су позадински део, одакле се врши снабдевање и разврставање опреме. Сви војници који су ту били су контузовани. Од силне експлозије имали су унутрашње повреде и били су дезоријентисани, јер су летели у ваздух и падали на тај каменити терен. Враги смо их у Призрен на опоравак и одмах упутили другу јединицу да их замени.

„СЛОМЉЕНА СТРЕЛА”

Док су нас и даље бомбардовали, а терористи нападали, вођени су преговори на нивоу државе. Већ 6. јуна закључили смо да је операција „Стрела” претворена у, како смо је ми назвали, операцију „Сломљена стрела”. Ми смо држали своје линије, добијали смо информације, телеграме, знали смо да се преговара, да је већ 3. јуна донето неко решење да треба да се успостави мир и сад је то требало усагласити у Куманову.

Последње бомбардовање било је 8. на 9. јун. Поноћ је прошла тек 20 секунди кад су долетели авиони Б1. Вероватно је електроника оне оперативне групе „Јастреб” открила положај једног одељења минобацача 120 mm поручника Калача. Избацили су прво један товар бомби, од кога су погинула два војника, а рањено их је шест. Два минобацача су потпуно уништена. Уследио је други налет бомбардера, од чијег је дејства рањено неколико војника, неки и по други пут.

ЗАПЛЕЊЕНА СВЕСКА

У фебруару '99. године, приликом протеривања терориста, у школи у Ретимљу пронашли смо документацију 122. бригаде ОВК оперативне зоне „Паштрик”. У тој документацији налазила се и једна свеска А4 формата од 200 страница, која је била врло значајна. У њој је командант који је био на обуци у Албанији, врло педантно, бележио предавања и ту је детаљно образложено како ће се одвијати операција „Феникс” – копнени напади из Албаније. Пошто је све цртано са америчким симболима, претпостављам да су инструктори биле америчке старешине. У детаље су предвидели колико треба војника да нападне са територије Албаније и којим средствима, али је за нас било посебно значајно што су ту приказали да у време када нас из Албаније нападну њихове снаге и НАТО, из дубине КиМ треба да нас нападну шиптарске снаге Оперативне зоне „Паштрик”. Они су тачно по рејонима приказали колико где треба да их буде. Када сам гледао зону моје бригаде, требало је око 40.000 њих да нападне са фронта само из Албаније, не рачунајући оних 3.000–5.000 који ће напасти из Македоније, да с леђа, само у зони моје бригаде, имам 12.000–15.000 Шиптара, који имају прецизан задатак да пресеку комуникације, нападну артиљеријске положаје, центре везе и дестабилизују одбрану по дубини.

Пуковник Божидар Делић, командант
549. моторизоване бригаде

Колико је тешко било на Паштрику показује податак да смо, на наш захтев да добијемо један батаљон да нам бар буде у резерви, добили као појачање једну јединицу из Београда. Када су дошли на Паштрик и јавили се команданту на истуреном командном месту, добили су положај два-три километра иза прве линије, да осете борбу. Већ после другог дана тражили су да се врате, иако нису испалили ниједан метак. Рекли су ми, једноставно: „Ми то не можемо, ово није за људе”. А ја сам их питао па шта су ови моји који се налазе горе на Паштрику, јесу ли они људи. Вратили смо ту београдску јединицу у Приштину и известили генерала Лазаревића о њиховом кукавичлуку. Генерал Лазаревић је тражио да се хапсе, да иду на ратни суд, али сам му рекао да ја немам времена за то.

Сутрадан су ми послали јединицу извиђача из Приштине, која је такође после два дана рекла да је она већ потрошена у ранијим борбама и да они не могу да учествују у овако тешким борбама. Знао сам те људе из много борби током 1998. године и схватио сам у каквом стању се налазе. И њих сам вратио и известио генерала Лазаревића, замоливши га да према њима не предузима никакве мере. Рекао сам генералу Лазаревићу да ћемо ми издржати и без помоћи и да Паштрик стварно није за друге војнике осим за граничаре 55. граничног батаљона и припаднике 549. моторизоване бригаде.

Тако смо издржали до последњег дана и били спремни да кренемо и у противнапад према Куксу ради издијања на десну обалу Дримског језера у Албанији, јер смо рачунали да би се на тој линији успешније бранили. Морал војника и старшина омогућавао је извршење било ког задатка.

Укупни губици у нашој зони током '98. и '99. године су 87 војника и старшина. Од тога, 57 су из састава 549. бригаде, остали су из састава других јединица које су биле придодате и добровољци. На Паштрику, у операцији „Стрела”, имали смо 25 погинулих и око две стотине рањених и повређених. Морам рећи да је велики број бораца на неки начин био повређен, контузовани и дезоријентисани од силне бомбардовања, иако нису директно погођени.

ОДЛАЗАК, СА ПРИЗРЕНОМ У СРЦУ

Остао сам у Призрену до 14. јуна и повукао сам се са последњим ешеленом. Тешко ми је пао одлазак са Косова и Метохије. Посебно из Призрена. То је и мој родни крај. То су били посебно тешки доживљаји.

Мислио сам да ће се, кад се прогласи примирје, војска радовати. Већина њих није била са територије Косова и Метохије и то би можда било нормално. Али није било тако. Сви су били намргођени и тужни. Тражили су објашњења зашто се повлачимо ако смо сасвим добро и успешно држали државну границу, ако смо успели да терористима нанесемо губитке, да их зауставимо и да их можемо зауставити сваки следећи пут ако крену. Објашњење је било да је то политичка одлука руководства и да смо ми војска и морамо да учинимо то што се од нас тражи. То што можемо још да урадимо, јесте да обезбедимо да се наше становништво, у нашим колонама, безбедно извуче са територије Косова и Метохије. И то смо урадили.

За повлачење су нам обећани шлепери, вучни возови и аутобуси за људство. Ништа од тога још није стигло до нас. Опет смо се сетили оне народне „У се и у своје кљусе” и одрадили све да непријатељу не оставимо ниједан метак. Ипак, 13. јуна поподне, стигао је енглески потпуковник Чаглински, који је пре тога био у мисији ОЕБС-а, а сада у другој униформи, као официр за везу са истуреним командним местом 3. армије, са 30 аутобуса. Чуо је да до нас нису стигли аутобуси за људство. Одмах се понудио да помогне да се тај проблем реши и тако сам добио аутобусе. То му никада нећу заборавити. Иначе, ја сам већ био издао задатке јединицама да 14. јуна у 5 часова отпочнемо покрет и пробој ка Брезовици, где би се задржали док се питање извлачења наше јединице не реши на вишем нивоу. Вероватно је на пуковника Чаглинског утицало и то што је био енглески војни аташе у Београду и што је међу Србима имао пријатеље. Он је био на челу колоне од 30 аутобуса, све до Бујановца, а на зачељу је био један БОВ војне полиције у коме су била и два пуковника, који су упућени да помогну при евакуацији последњег ешелона 549. моторизоване бригаде.

Не може ништа да се упореди са Паштриком. Посебно када дејствује стратегијска авијација и када Паштрик такорећи нестане у диму и пламену. Највећи хероји Паштрика су војници на одслужењу војног рока, то морам да истакнем. Али и сви остали који су били ту, на бранику Србије. |